

Dobro je prisjetiti se da prividno prav put prema cilju predstavlja u stvari

Jára Cimrman

PRAVDĚPODOBNÝ OBSAH OPERETY PROSO

Doc. Jaroslav Vozáb:

O Cimrmanově operetní tvorbě se nám podařilo shromáždit řadu cenných zpráv. Ovšem operetní dílo samo musíme pokládat z valné části za ztracené. Existuje buď ve zkomolené podobě u těch, kteří si výsledky Cimrmanovy práce přivlastnili, nebo jen v útržcích a torzech. A právě útržky z operety Proso jsme našli

v místech, kde bychom to nejméně čekali. Vyslechněte prosím svědectví technika

pražského rozhlasu Karla Probošta. Karel Probošt vypráví:

„Koncem šedesátých let jsem byl pro své katolické jméno přeřazen na podřadno u práci v suterénu. Mým úkolem bylo celé dny poslouchat smazané magnetofonové pásy, zda jsou kvalitně smazány. Práce to nebyla těžká. Jen málokdy se stávalo, že jsem byl na pracovišti probuzen náhlým několikavteřinovým zvukem záznamu. Byl to vždy útržek nějaké hudby či zpěvu. Docházelo k tomu jednou, dvakrát za rok, někdy i častěji. Tyto úkazy jsem si nedovedl vysvětlit, a svěděl jsem se

proto s celou věcí doktoru Hedvábnému.“ Tolik svědectví Karla Probošta.

Dr. Hedvábný podrobil útržky magnetofonového pásu své osvědčené hypermanganové lázni a provedl filtrační zkoušku přes živočišné uhlí. Zkouška potvrdila

,

že má v ruce zbytky nahrávky Cimrmanovy operety Proso.

Kdo ji ale natočil a jak se dostal k partituru? K odhalení tohoto tajemství pomohla dr. Hedvábnému náhodná známost s předválečným operetním režisérem Alfrédem Kubíkem, dnes vedoucím čistírny peří v Praze-Braníku.

Alfréd Kubík prý často vyprávěl dr. Hedvábnému o tom, jak byl za války fašisty

totálně nasazen do nedýchatelného prostředí vídeňského operetního archivu, a by

- 5 -

tam utíral po náletech prach. Před bombardováním vybíhal Kubík vždycky do zahrady, kde zalehl mezi angreštové keře - jako nevoják vycházel totiž z laického

předpokladu, že spojenci na angrešt nezaútočí.

Jednoho dne, právě v okamžiku, kdy rádio ohlašovalo nepřátelské svazy, zřítel

l

se z regálu těžký notový fascikl. Vystrašený Kubík leknutím omdlel. Když se po

náletu probral, zjistil, že zahrada právě v místech, kde rostly angreštové keře, dostala plný zásah. Tehdy si Alfréd Kubík slíbil, že z vděčnosti převezme osudný notový fascikl po válce do Prahy a celé dílo stůj co stůj natočí.

Začal hned v roce 1945. V roce 1950, kdy měl hotovo už prvních 47 obrazů, se

však zúčastnil dvoudenního semináře v Liblicích. Tam se prvního dne dověděl, že

opereta je úpadkový žánr, a druhého dne, komu slouží.

Po seznamovacím večírku, konaném na závěr školení, Kubík v záchvatu výčitek svědomí partituru spálil a 178 pásků rozpracované operety Proso dal smazat. Ukázalo se však, že se Cimrmanova hudba do magnetofonového pásu nesmazatelně

vryla. Místa hudebně nejsilnější vzdorovala i nejmodernějším mazacím aparátům.

Díky tomuto úkazu se nám zachovalo šest dvou až pětivteřinových zlomků, z nichž

jsme zrekonstruovali celý obsah operety Proso. Povězte si její alespoň ve stručnosti.

Na samotě nedaleko skotského města Glasgow se v chudé rodině srbského vystěh
ovalce narodil mladičký hrabě Nikolič. Rodiče se před svým bohatým synkem
styděli za svou chudobu, a tak hrabě Nikolič prožil těžké dětství. Naštěstí
přišel

otec o celé synkovo jmění tím, že je uložil do místního peněžního ústavu na
heslo

„Dobro je prisjetiti se da prividno prav put prema cilju predstavlja u stvar
i pravodlivo krivudanje“, které zapomněl. Mladičký Nikolič prodává posléze o
tcův dům a

za stržené peníze kupuje lom. Tak končí první obraz.

Ve druhém obraze zastihujeme hraběte Nikoliče na carském dvoře, kde v
přestrojení za anarchistu Kuragina svádí jednoookou dceru generála Jusupiče.
Generál si však brzy všimne, po kom jeho dcera pošilhává, rozzuří se a uhodí
Arkadije

Leontějeviče do tváře. Básník Vsevolod Majskij nemá odvahu se přítele zastat
a

zahanben prchá ze sálu. Příchodem Soni druhý obraz končí.

Třetí obraz. V zámku pozdě večer hovoří stará klíčnice Markéta s Annou, scho
vankou Gavestonovou, o minulosti, o mladém baronu Juliovi, který kdysi zmize
l, i

o staré hraběnce. Anna se přiznává, že před časem ošetřovala jakéhosi anglic
kého

důstojníka. Kupodivu však také ví, že se téže noci dostaví do zámku Dickson.

Tak

mine noc a ráno opravdu dojde k dražbě. To vše pozoruje z řiditelné vzduchol
odi

hrabě Nikolič, tentokrát již se svou ženou Helenou a dětmi Vašíkem, Slávkem,
Boříkem, Mirkem, Jendou a dalšími.

V sedmnácti následujících obrazech ilustruje Cimrman názorně rozkvět řemesel

a vzrůstající moc městské buržoazie.

Dvaadvacátý obraz je pak vlastně jen řadou svěžích zpěvních čísel, vysvětluj
ících princip Nikoličova vodního čerpadla se zpětnou záklopkou. Básník Vsevo
lod

Majskij se tu pouze mihne.

To už ale opět sledujeme hraběte Nikoliče, jemuž je při soudním řízení ve Št
ýr-

ském Hradci zabaven celý zámek Beringshof (obraz 23-28) i s přilehlými ryb
níky

(obraz 29).

Děj obrazů 30-47 by byl ve stručném podání poněkud nepřehledný, a proto se
zastavíme až u obrazu 48, v němž je Eliška již provdána a rychtář Hlavsa umí
rá. K

dovršení neštěstí přichází zpráva ze Skotska, že v Nikoličově lomu narazili
na hlínu. Ukazuje se však, že René myslel své výhrůžky vážně. Hrabě Nikolič
musí do

vzduchu, neboť jedině tam se cítí bezpečný. Do gondoly své vzducholodi však
nebere, jak byste očekávali, nostalgickou Olgu, nýbrž nostalgickou Helenu.

V obrazech 50 až 61 vznáší se Nikoličova vzducholod' nad územím Čech. Následu
jících šest obrazů líčí děj v krajině pod ní. Neuvádíme ho, protože je právě

obsahem operety Hospoda Na mýtince, kterou uvidíte po přestávce.

Jistě vás zajímá, jak celý příběh, který jste se mnou sledovali, končí.

Ve třiceti pěti zbývajících obrazech už hrabě Nikolič nežije, a proto jen st
ručně:

Elvíra se Soňou dožívají svůj život na statku v Cáchách. Karel se stal pluko
vníkem

a jeho syn Bedřich byl přijat na hospodářskou školu. Neúnavný smíšek Heřmans
ký,

který nás jako povedené čertovo kvítko provázel celou operetou, se přece jen
dočkal toho vytouženého vyznamenání. A Robert? Sami víte, jak to s takovými
bývá.

Toulavá krev se nakonec usadila a z Roberta se v posledním dějství stává sta

rostlivý otec rodiny.

Šílenství Žofiino je tedy jediným tragickým tónem v celém tak rozmarném příběhu.

Tolik tedy k obsahu díla.